Tokmannin näkemys kaupan kehittämisen keskeisistä ongelmakohdista ja kehittämishaasteet

Aluksi

Kauppa tuottaa noin kymmenesosan Suomen bruttokansantuotteesta ja myös työllistäjänä kaupan ala on omassa luokassaan, sillä alalla työskentelee lähes 300 000 henkilöä. Kauppa on lisäksi yksi suurimmista investoijista ja merkittävä verojen maksaja. Kauppa luo hyvinvointia ja menestystä -yhteiskunnan kannalta ei ole samantekevää, miten kaupalla menee.

Veroratkaisuilla voidaan vaikuttaa merkittävästi kuluttajien ostovoimaan ja kotimarkkinoiden kilpailukykyyn. Jos kotimarkkinat eivät kasva, kaupan alan toiminta vaikeutuu, työttömyys kasvaa ja alan investoinnit supistuvat. Arvonlisä- sekä valmisteveroja koskevilla poliittisilla ratkaisuilla voidaan siis merkittävästi vaikuttaa kuluttajien ostovoimaan ja kotimarkkinoiden kehitykseen.

Kaupan kehitystä hidastaa ennen kaikkea alan voimakas sääntely, joka vähentää kilpailua ja mahdollisuuksia uudistua. Sääntely vaikuttaa muun muassa uusien kaupan yksiköiden perustamiseen, hintoihin ja kaupan kansainvälistymiseen. Sääntelyä tulee useilta eri hallinnonaloilta ja se on joko alkuperältään puhtaasti suomalaista tai sitten EU-sääntelyn vaatimaa minimitasoa tiukempia.

Alkoholilain uudistus on välttämätön

Alkon sijainti myymälän vieressä lisää myyntiä noin 15 % ja heikentää vastaavasti sellaisen myymälän kilpailuasemaa, jonka yhteydessä ei ole Alkoa. Vapauttamalla mietojen viinien ja alle 5,5 % alkoholijuomien myynti ruokakauppoihin lisättäisiin terveen kilpailun mahdollisuuksia ja edistettäisiin kasvua sekä työllisyyttä erityisesti pienissä myymälöissä. Uudistus lisäisi myös valtion verotuloja, pienentäisi Alkon monopolin aiheuttamaa kilpailuhaittaa sekä vähentäisi matkustajatuontia. Kaupassa myytävien alkoholijuomien valikoiman laajentaminen eurooppalaistaisi ruokakulttuuriamme ja olisi myös kansanterveyden näkökulmasta viisasta siirtää kulutusta mietoihin alkoholijuomiin väkevien sijaan.

Myös kaupan aukioloaikojen ja alkoholin vähittäismyyntiaikojen poikkeaminen toisistaan aiheuttaa kaupalle kustannuksia ja järjestyshäiriöitä. Aukioloaikojen vapauduttua suuri osa elintarvikkeiden vähittäismyymälöistä on auki myös sellaisina kellonaikoina, joina alkoholin myynti on nykylainsäädännön mukaan kiellettyä. Alkoholin vähittäismyynnin tulisi olla sallittua päivittäistavarakaupan aukioloaikojen puitteissa.

Kaupan sijoittumista helpotettava ja laatuluokituksesta luovuttava

Maankäyttö- ja rakennuslaissa ohjataan vähittäiskaupan suuryksikköjen kokoa ja sijoittumista sekä annetaan kunnille mahdollisuus asemakaavoituksessa asettaa laadullisia vaatimuksia kaupalle. Lain uudistus on tällä hetkellä käsiteltävänä eduskunnassa. Voimaantullessaan uudistetut säännökset keventäisivät merkittävästi kauppaa koskevia vaatimuksia. Esityksessä ehdotetaan vähittäiskaupan

suuryksikön kokoraja nostettavaksi 2 000 kerrosneliömetristä 4 000 kerrosneliömetriin sekä poistettavaksi velvoite osoittaa maakuntakaavan keskustatoimintojen alueella vähittäiskaupan suuryksiköiden enimmäismitoitus. Lisäksi luovuttaisiin velvoitteesta ottaa huomioon kaupan laatu sijoitettaessa vähittäiskaupan suuryksikkö muualle kuin keskusta-alueelle. Vaikka vähittäiskaupan suuryksikön ensisijainen sijaintipaikka olisi edelleen keskusta-alue, voitaisiin suuryksikkö sijoittaa myös muualle edellyttäen, että kaupan palvelujen saavutettavuus otetaan sijoituksen perusteena huomioon.

Uudistuksessa ehdotetaan myös kumottavaksi vähittäiskauppaa koskevissa säännöksissä oleva valtuutus antaa asemakaavoissa kaupan laatuun ja kokoon liittyviä asemakaavamääräyksiä. Lakimuutos ei kuitenkaan vaikuttaisi suoraan jo olemassa oleviin kaavamääräyksiin, mikä heikentää sen vaikuttavuutta huomattavasti. Ympäristövaliokunta totesi kuitenkin omassa mietinnössään, että lainmuutos tulisi ottaa huomioon myös olemassa olevien kaavojen osalta. Kaavan tarkistamistarpeeseen tulisi mietinnön mukaan vastata kunnassa mahdollisimman nopeasti ja suhtautua poikkeusluvan myöntämiseen lainmuutoksen tarkoittamalla tavalla aikaisempaa joustavammin. Myös toimivan kilpailun edellytysten luomiseen liittyvät näkökohdat tulee ottaa kunnissa aidosti huomioon.

Lakiuudistus pitää saada hallituksen esityksen mukaisena pikaisesti voimaan. Kilpailu- ja kuluttajavirasto on lausunnossaan 22.8.2014 ja kahdessa aiemmassa selvityksessään (1/2011 ja 3/2013) katsonut suuryksikkösääntelyn olevan ongelmallinen sekä paremman sääntelyn periaatteiden että terveen ja toimivan kilpailun kannalta erityisesti päivittäistavarakaupassa. Myös EU:n komissio ja OECD ovat kiinnittäneet kriittistä huomiota Suomen vähittäiskaupan sääntelyn nykytilaan. Mikäli maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistus aloitetaan, tulisi sen yhteydessä tarkastella mahdollisuutta poistaa laista kokonaan kaupalle asetetut erityissäännökset.

Työn verotuksen muuttaminen

Kaikkeen palvelutyöhön kohdistuu kaksinkertainen verokiila, joka nostaa palveluiden hintaa ja leikkaa ostovoimaa. Suomessa palveluiden ostamiseksi tehdyn työn hintaan sisältyy jopa 70–80 prosentin verokiila.

Esitämme , että hallituksen on palvelutyötä rasittavan verokiilan kaventamiseksi tehtävä suunnitelmallinen ohjelma, jota lähdetään toteuttamaan vielä hallituksen loppukaudella. Tärkeintä on ansiotuloverotuksen keventäminen.

Työmarkkinoita uudistettava

Työllisyyden parantamiseksi hallituksen tulee tehdä lakiuudistuksia, joilla työllistämistä helpotetaan. Yksi keino tähän on selkiyttää nykylainsäädännössä olevaa lisätyön tarjoamisvelvoitetta.

On löydettävä selkeämpi tasapaino osa-aikaisten työntekijöiden lisätyöoikeuksien ja uusien työntekijöiden palkkaamisen välillä. Nykyinen tulkinnanvarainen lisätyön tarjoamisvelvollisuus osa-aikaisille jarruttaa työllistämistä. Lisäksi riitojen pelko heikentää yritysten rekrytointihalukkuutta.

Työllisyysasteen kasvattamiseksi lisätyöntarjoamisvelvollisuutta koskevaan säännökseen on lisättävä mahdollisuus työllistää erityisryhmiin kuuluva henkilö, esimerkiksi pitkäaikaistyötön, oppisopimusopiskelija,

syrjäytymisvaarassa oleva nuori tai kotouttamisvaiheen maahanmuuttaja. Myös nuorten työllistämistä on helpotettava esimerkiksi luomalla nykyisiä järjestelmiä kevyempi koulutustyösuhde.

Itsehoitolääkkeiden myyntioikeus päivittäistavarakaupoille

Suomen lääkejakelun ja apteekkijärjestelmän uudistamistarpeet ovat nousseet yhä voimakkaammin esille julkisessakin keskustelussa. Syksyllä 2016 monet eduskuntapuolueet ilmoittivat kannattavansa asian selvittämistä. Suomi on ainoa Pohjoismaa, jossa itsehoitolääkkeiden myyntiä ei ole vielä vapautettu. Lääkejakelun uudistaminen olisi kuluttajan etu ja edistäisi hallitusohjelman tavoitteiden toteuttamista. Kuluttajat saisivat nopean avun tavanomaisiin lääkehoitoa edellyttäviin vaivoihin, saatavuus paranisi etenkin iltaisin ja viikonloppuisin sekä haja-asutusalueilla. Arvion mukaan lääkejakelujärjestelmän kokonaisuudistus säästäisi 100 miljoonaa euroa veronmaksajien varoja vuosittain. Uudistus myös turvaisi erityisesti pienten kauppojen säilymistä, kilpailukykyä ja työllisyyttä.

Viranomaistoiminnan kehittäminen -kohti yhden luukun periaatteen toteutumista

Kaupan toimijoilta edellytetään erilaisia lupa-ja ilmoitusmenettelyitä, joissa on usein päällekkäisyyttä. Tästä aiheutuu toimijoille tarpeettomia kustannuksia ja turhaa hallinnollista taakkaa. Myöskään lupa- ja valvontaviranomaisten soveltamiskäytännöt eivät ole aina alueellisesti yhdenmukaisia. Tämän lisäksi myös käsittelyajoissa voi olla huomattavia vaihteluita alueellisesti.

Ratkaisuna kaupan toimijat esittävät lupamenettelyiden keventämistä ja erilaisten lupa- ja ilmoitusprosessien edistämisen selvittämistä. Viranomaisten tulisi hyödyntää kaikkia sähköisiä rekistereitään ja sähköistä asiointia tulisi merkittävästi uudistaa. Lupahakemuksissa yhden luukun periaatteen tulisi olla tavoite.

ruokalahjoituksia, vaan ruoka-aputoimijoiden vähyys ja toimijoiden resurssien puutteellisuus. Ruokahävikin vähentämisessä parhaat tulokset saavutetaan vapaaehtoisin toimin, ei lainsäädäntöä lisäämällä.